

Nr 43

Av herr **Wiklund m. fl.**, om effektivisering av samhällets rådgivnings- och hjälpverksamhet för kvinnor i abortsituation.

(Lika lydande med motion nr 31 i Första kammaren)

Att tanken på s. k. fri abort kommit upp i den ganska onyanserade abortdiskussionen på senare tid är ett allvarligt symtom på otillräckligheten i samhällets åtgärder för att söka hindra att abortsituationer uppstår och för att ge blivande mödrar, som begär abort under åberopande av socialmedicinska skäl, ett så verksamt och effektivt stöd, att de inte behöver överväga denna utväg ur en nödsituation. I den tämligen hetsiga debatten rörande detta samhällsproblem har man förbisett det intresse som samhället har att undanröja behovet av abort på denna indikation. En annan ståndpunkt är ett direkt underbetyg åt samhällets ansvar för den enskilde.

Kraven på s. k. fri abort, något som få om ens någon av riksdagens ledamöter torde vilja bifalla, kommer oundvikligen att resas om inte samhället på ett betydligt bättre sätt än hittills tillgodoser hjälpbehovet för de berörda kvinnorna. En abort på socialmedicinska skäl borde i ett välfärdssamhälle som vårt inte behöva tillgripas, eftersom det under alla förhållanden för den enskilda kvinnan innebär en oerhörd psykisk och fysisk påfrestning.

En väg för att minska abortansökningarna på socialmedicinska grunder är givetvis en upplysningsverksamhet, som är ägnad att särskilt vägleda ungdomen så att antalet dylika situationer nedbringas. Denna fråga sammanhänger med en förbättrad sexualundervisning och skall inte här närmare beröras.

Men då en abortsituation uppstår bör samhällets hjälpresurser vara så utbyggda och så omedelbart stå till kvinnans förfogande under framför allt den första svåra tiden av graviditeten och vid förlossningen, att hon frivilligt avstår från abort. Helst bör denna stödverksamhet för blivande mödrar vara så känd och så effektiv, att utvägen med abort inte behöver tagas med i beräkningen. Föreligger trots allt en ansökan från kvinnan, bör kontakten med de stödjande organen vara så snabb och intim, att hon omedelbart får den hjälp hon behöver, och detta gäller självfallet abortansökningar på samtliga indikationer. Från gynekologer i olika delar av landet meddelas emellertid att de nästan dagligen får kontakt med kvinnor som söker abort, inte minst därför att det saknas ett tillräckligt socialt och ekonomiskt stöd av varaktigt slag, som skulle löst deras problem och kommit dem att acceptera att föda sitt väntade barn.

Denna uppgift bekräftar, att den abortförebyggande samhällsverksamheten tydligen inte fungerar tillfredsställande och inte är tillräckligt utbyggd. Röran-
de denna verksamhets aktuella läge har följande inhämtats.

Sedan 1946 utgår statsbidrag till landsting och landstingsfria städer för verksamhet till stöd och rådgivning åt havande kvinnor i abortförebyggande syfte. Statsbidraget avser ersättning till läkare och kuratorer, kostnader för kurators hembesök och kostnader för havande kvinnas resa till rådgivningsbyrå. Direkt av statsmedel kan i samband med sådan abortförebyggande verksamhet täckas ett begränsat *överhängande* hjälpbehov hos kvinnor, som besöker kurator, samt utgå ersättning till laboratorier för utförande av biologiska graviditetsreaktioner. För innevarande budgetår uppgår statsanslaget för nämnda ändamål till 390 000 kr., varav 200 000 kr. beräknats till den abortförebyggande verksamheten som sådan och 160 000 kr. till abortsökande kvinnors överhängande hjälpbehov.

Den statsbidragsberättigade abortförebyggande verksamheten bedrivs enligt en av medicinalstyrelsen uppgjord plan och under dennas överinseende vid särskilda rådgivningsbyråer. Till byråerna är knutna läkare och kvinnliga kuratorer, mellan vilka arbetet är så fördelat att läkare huvudsakligen behandlar frågor om tillämpning av lagen om avbrytande av havandeskap, medan kuratorerna främst har att ge råd och anvisningar, då abort icke finnes böra ifrågakomma. Till ledning för utövande av den statsunderstödda abortförebyggande verksamheten har medicinalstyrelsen utfärdat en normalinstruktion.

Stöd och rådgivning åt abortsökande kvinnor förekommer även inom den statsunderstödda familjerådgivningen, som tillkom 1961 som en försöksanordning. Även denna verksamhet bedrivs av landstingskommuner eller landstingsfria städer. Om särskilda skäl finnes, kan även primärkommun eller enskild huvudman ifrågakomma som mottagare av statsbidrag. Utgående statsbidrag avser kostnader för läkares och kuratorers avlöning och tjänsteresor. För detta ändamål är för innevarande budgetår upptaget ett förslagsanslag av 100 000 kr.

Även den statsunderstödda familjerådgivningsverksamheten, som dock endast kommit till stånd på ett fåtal platser, står under överinseende av medicinalstyrelsen, som utfärdat anvisningar för dess bedrivande och normalinstruktion för personalen. Denna bör enligt statsbidragsförfattningen bestå av två eller flera till verksamheten som konsulter knutna läkare, varav minst en gynekolog och minst en psykiater, samt två eller flera kuratorer.

Abortförebyggande och familjerådgivande verksamhet förekom 1962 i 16 landstingsområden samt i städerna utanför landsting, i de flesta fall i enlighet med vederbörande statsbidragsförfattningars villkor.

Den samhälleliga abortförebyggande verksamheten driver byråer, dit kvinnor i abortsituation kan vända sig för rådgivning och förmedling av befintliga sociala och medicinska hjälpåtgärder. Ett flertal län saknar dock helt råd-

givningsbyråer för denna verksamhet. De som finns förfogar icke heller över några egna, för speciellt deras klientel avsedda hjälpresurser, om man bortser från det blygsamma anslaget till "tillgodoseende av överhängande hjälpbehov".

Som redan ovan antytts förhåller det sig tydligen så, att den abortförebyggande verksamheten, bl. a. på grund av dess otillräckliga förgrening ut över landet, inte når fram till mer än en begränsad del av de aktuella fall den är avsedd för (på en del håll anses det t. o. m. röra sig om den avgjort mindre delen). En utbyggd konkret hjälp måste skapas. Till denna hör främst möjligheten att få bostad, vilket all erfarenhet visar är ett primärt krav för att en blivande mor skall kunna klara upp sin situation att ta hand om sitt barn. Ett annat önskemål är spädbarnsdaghem på vilket modern kan lämna barnet, när hon måste skaffa sin och i stort sett ofta även barnets försörjning.

Av stort värde är också den ekonomiska hjälp som den abortsökande kan anvisas omedelbart. Intrycket av att denna är ytterst otillräcklig kvarstår även vid beaktande av medicinalstyrelsens förslag om viss höjning av det särskilda hjälpanslaget, moderskapspenningens ökning och möjligheten till förmedling av materiell hjälp från andra hjälporgan i samhället. Om man gör gällande, att ett större särskilt hjälpanslag än vad som nu står till förfogande inte visat sig erforderligt, torde man inte till fullo ha gjort klart för sig hur viktigt det är att rådgivningsbyråerna själva kan göra sina hjälpinsatser diskret, aktivt, snabbt och effektivt. Endast därigenom torde dessa byråer förmå att verkligen attrahera sitt klientel. Nu föreslagna 160 000 kr. ter sig klart otillräckliga, något som kuratorerna enstämmigt intygat. Betydligt större ekonomiska resurser måste i fortsättningen ställas till deras förfogande, om de skall kunna nå de råd- och hjälpsökande. På grund av sakens natur är dessa ofta skygga och rädda, och det fordras ofta ett särskilt motiv för att de skall ge sig till känna hos en rådgivningsbyrå. Det bör i detta sammanhang också erinras om att man på grund av det nu stigande antalet kvinnor i barnalstrande ålder måste räkna med ökat antal abortsökande redan under det närmaste året.

Medicinalstyrelsen torde rent principiellt vara av den uppfattningen, att större hjälpresurser hos rådgivningsbyråerna ökar möjligheterna att förmå kvinnor i abortsituation att sätta sig i förbindelse med dessa. Man må ha vilken inställning som helst till abortproblemets orsaker. När en abortsituation föreligger, är det samhällets plikt att göra allt vad som är möjligt för att bistå kvinnan och barnet i en situation, som innebär en personlig katastrof av livsavgörande betydelse.

Med stöd av vad sålunda anförts får vi hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t som ett positivt bidrag till den aktuella abortdebatten begära förslag snarast möjligt till en effektivisering av samhällets rådgivnings- och hjälpverksamhet avseende kvinnor i abortsituation

främst genom att ökade hjälpresurser ställes till denna verksamhets förfogande.

Stockholm den 15 januari 1964

Daniel Wiklund

Brita Elmén

Thorvald Källstad

Einar Rimmerfors

Nr 44

Av herr **Gomér m. fl.**, angående statsbidrag till specialskolor för handikappade.

(Lika lydande med motion nr 10 i Första kammaren)

1961 års riksdag godkände de riktlinjer för organisationen av vården och undervisningen av barn och ungdom med cerebral pares m. m., som framlagts i Kungl. Maj:ts proposition nr 170/1961. Enligt detta beslut har landstingen och de landstingsfria städerna blivit huvudmän för nämnda vård. Som ett led i organisationen av densamma ingår upprättandet av specialskolor för barn, som till följd av sitt handikapp ej kan gå i vanliga skolor. Psykiskt efterblivna cp-fall kommer att omhändertagas inom den särskilda organisation, som tillkommit för denna grupp utvecklingsstörda barn.

En specialskola, som här avses, är uppdelad på två avdelningar, dels förskola, dels grundskola. Alltefter graden av barnens invaliditet sker undervisningen i externat- eller internatform.

Enligt bestämmelserna i Kungl. Maj:ts kungörelse den 28 juni 1962, nr 479, om ändring i kungörelsen den 31 maj 1957 (318), om statsbidrag till byggnadsarbeten inom det allmänna skolväsendet äger kommun erhålla statsbidrag till byggnadsarbeten för bl. a. obligatoriska skolor. Med kommun i detta sammanhang har avsetts primärkommun.

Statsbidrag har emellertid genom riksdagsbeslut för varje särskilt fall lämnats specialskolor av angiven art. Bräcke Östergård, tillhörande Diakoniss-sällskapet i Göteborg, har enligt dess senaste årsredogörelse per 31/12 1962 erhållit ett statslån på kronor 1 250 000: — och ett statsanslag på kronor 1 409 037: 50. Vidare bemyndigade 1961 års riksdag Kungl. Maj:t att medgiva att statsbidrag för byggnadsarbeten avseende skollokaler må utgå till planeringskommittén för Folke Bernadottehemmet i Uppsala (Kungl. Maj:ts prop. nr 116/1961). Detta statsbidrag fastställdes därefter till kronor 130 000: —.